

Силабус
навчальної дисципліни
Логопедія
2022-2023 навчальний рік

Освітня програма «Логопедія. Спеціальна психологія»
Спеціальність 016 Спеціальна освіта
Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка
Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Викладач (і)	Линдіна Євгенія Юріївна
Посилання на сайт	http://bdpu.org/faculties/fdssso/structure-fdssso/kaf-psychology/composition-kaf-psychology/lyndina/
Контактний тел.	+380502203014
Е-mail викладача:	evgeniyalyndina.bgpu@gmail.com
Графік консультацій	понеділок

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Звітність
3/90	16	14	60	екзамен

Семестр: осінній/весняний

Мова навчання: українська

Ключові слова: логопедія, порушення темпо-ритмічної сторони мовлення, заїкання, судоми, тахілалія, браділалія.

Мета курсу: озброєння здобувачів вищої освіти загальними та спеціальними компетентностями, формування уявлень про структуру порушеного мовленнєвого розвитку, про засоби попередження, виявлення та усунення різних мовленнєвих порушень у дітей та дорослих, що забезпечують повноцінний загальний особистісний розвиток, їх подальше успішне навчання та освіти.

Предмет курсу - процес корекції мовленнєвих порушень.

Компетентності та програмні результати навчання:

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких **компетентностей**:

ЗК-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК-8. Здатність працювати в команді.

ЗК-9. Здатність до міжособистісної взаємодії.

СК-1. Усвідомлення сучасних концепцій і теорій функціонування, обмеження життєдіяльності, розвитку, навчання, виховання і соціалізації осіб з особливими освітніми потребами.

СК-2. Здатність до аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду становлення і розвитку спеціальної та інклюзивної освіти.

СК-3. Здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.

СК-4. Здатність планувати та організовувати освітньо-корекційну роботу з урахуванням структури та особливостей порушення (інтелекту, мовлення, слуху, зору, опорно-рухових функцій тощо), актуального стану та потенційних можливостей осіб із особливими освітніми потребами.

СК-7. Здатність дотримуватися вимог до організації корекційно-розвивального освітнього середовища.

СК-8. Готовність до діагностико-консультативної діяльності.

Результати навчання:

РН1. Знати сучасні теоретичні основи спеціальної освіти відповідно до спеціалізації, застосовувати методи теоретичного та експериментального дослідження у професійній діяльності, релевантні статистичні методи обробки отриманої інформації, узагальнювати результати дослідження.

РН2. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування конкретних задач спеціальної та інклюзивної освіти.

РН3. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності у контексті професійних завдань.

РН4. Застосовувати для розв'язування складних задач спеціальної освіти сучасні методи діагностики психофізичного розвитку дітей, критично оцінювати достовірність одержаних результатів оцінювання, з'ясувати на основі їх інтерпретації особливі освітні потреби дітей.

РН5. Розуміти принципи, методи, форми та сутність організації освітньо-корекційного процесу в різних типах закладів.

РН6. Планувати освітньо-корекційну роботу на основі результатів психолого-педагогічної діагностики осіб з особливими освітніми потребами з врахуванням їхніх вікових та індивідуально-типологічних відмінностей.

РН7. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами у професійному середовищі, володіти фаховою термінологією та професійним дискурсом.

РН8. Організовувати і здійснювати психолого-педагогічне вивчення дітей з особливостями психофізичного розвитку, діагностико-консультативну діяльність.

РН10. Здійснювати спостереження за дітьми з психофізичними

порушеннями (інтелекту, мовлення, зору, слуху, опорно-рухових функцій тощо), реалізовувати корекційно-педагогічну роботу з урахуванням їхніх психофізичних, вікових особливостей, індивідуальних освітніх потреб, можливостей та здібностей.

РН11. Застосовувати у професійній діяльності знання про методики, технології, форми і засоби реабілітації та корекційно-розвивального навчання дітей з особливими освітніми потребами.

РН12. Аргументувати, планувати та надавати психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (допомогу) відповідно до рівня розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності дитини з особливими освітніми потребами.

РН16. Приймати обґрунтовані рішення з урахуванням цілей, ресурсних і законодавчих обмежень, ціннісних орієнтирів.

Зміст курсу:

Змістовий модуль 23. Порушення темпо-ритмічної складової мовлення несудомного характеру.

Тема 45. Характеристика порушень темпу та ритму мовлення у дітей.

Короткі відомості про виникнення порушень темпу і ритму мовлення у дітей. Характеристика темпу і ритму мовлення у дітей та їх порушення. Причини, прояви, механізм, структура дефекту при браділалії. Класифікація різновидів тахілалій. Мовленнєва і не мовленнєва симптоматика при баттаризмі і полтерн. Характеристика переривчастого темпу мовлення. Запинки несудомного характеру – фізіологічні ітерації.

Тема 46. Корекція порушень темпо-ритмічної складової мовлення несудомного характеру.

Комплексний лікувально-педагогічний вплив на осіб із порушеннями темпу мовлення. Зміст комплексного обстеження дітей із порушеннями темпу мовлення. Основні принципи комплексного лікувально-педагогічного впливу на осіб із порушеннями темпу мовлення. Система лікувально-педагогічної комплексної роботи з усунення порушень темпо-ритмічної сторони мовлення. Корекційно-педагогічна робота з усунення браділалії. Розділи та зміст методик логопедичної роботи з усунення тахілалії та її різновидів.

Змістовий модуль 24. Порушення темпо-ритмічної складової мовлення судомного характеру.

Тема 47. Симптокомплекс та етіологія заїкання.

Визначення, загальна характеристика, симптоматика заїкання. Механізми, прояви заїкання. Типи судомної активності м'язів мовленнєвого апарату, їх локалізація. Судоми в сфері дихального механізму, голосового апарату, в області артикуляторних механізмів. Ступінь прояву судомної активності м'язів мовленнєвого апарату. Характеристика мовленнєвого дихання при заїканні. Вегетативні реакції заїкуватих у процесі мовлення. Супутні рухи при мовленні. Мовленнєві виверти, емболофразії.

Причини виникнення заїкання. Психічні травми. Фізична травма мозку і заїкання. Інфекційні та інші захворювання. Спадковість. Наслідування. Історичне заїкання. Заїкання на тлі органічного ураження нервової системи. Невідомі причини. Екзогенні та ендогенні причини виникнення заїкання. Диференціація причин виникнення заїкання на «грунтовні» та

«поштовхи». Біологічні і соціальні фактори ризику в розвитку заїкуватості. Роль спадковості, середовища, виховання.

Тема 48. Патогенетичні механізми заїкання.

Заїкання як системний мовленнєво-руховий невроз. Патогенез як наслідок, сукупність послідовних процесів, що визначають механізми виникнення та перебігу заїкання. Патогенез – взаємопов'язані процеси, що відбуваються в організмі заїкуватого після дії етіологічного фактора: зміна особистості, емоційні реакції, рухомі механізми, вплив різних умов. Стадії розвитку. Визначення тяжкості заїкання. Умови, які змінюють захворювання. Фізіологічний та психофізіологічний аспекти заїкування. Логофобії. Неврологічний та нейропсихологічний аспект заїкування.

Змістовий модуль 25. Психолого-педагогічна характеристика та обстеження осіб із заїканням.

Тема 49. Психолого-педагогічна та клінічна характеристика осіб із мовленнєвої патології.

Визначення невротичної форми заїкуватості, її характеристика. Роль біологічних і психологічних факторів в етіопатогенезі невротичної форми заїкання. Особливості анамнезу, що стосується моторного й мовленнєвого розвитку дитини з різними формами заїкання. Особливості динаміки невротичної форми заїкання. Психолого-педагогічна характеристика дітей з невротичною формою заїкання.

Визначення неврозоподібної форми заїкуватості, її характеристика. Значення біологічного фактора в розвитку неврозоподібної форми заїкання. Особливості анамнезу, що стосується моторного й мовленнєвого розвитку дитини з неврозоподібною формою заїкання. Особливості динаміки неврозоподібної форми заїкання. Психолого-педагогічна характеристика дітей з неврозоподібною формою заїкання.

Тема 50. Клінічне та психолого-педагогічне обстеження заїкуватих.

Загальні та специфічні принципи обстеження дітей із заїканням. Особливості збирання анамнестичних даних. Обстеження мовлення і моторики. Вивчення особистісних особливостей заїкуватого. Анкетні дані та анамнез. Наявність мовленнєвих, нервово-психічних і хронічних захворювань у батьків і родичів до народження дитини. Перебіг вагітності, пологів, ранній постнатальний розвиток дитини; перенесені захворювання; мовленнєвий розвиток дитини. Логопедичне обстеження. Психологічні особливості дитини. Стан слухової функції, зорового сприймання, просторового праксису, моторної сфери. Анатомічна будова периферичного відділу апарату артикуляції. Стан звуковимови, дихальної та голосової функції, просодичних компонентів мовлення, фонематичних функцій, лексики, граматичного ладу мовлення, зв'язного мовлення.

Змістовий модуль 26. Сучасний комплексний лікувально-педагогічний підхід до виявлення та подолання заїкання.

Тема 51. Сучасний комплексний лікувально-педагогічний підхід до подолання заїкування.

Короткі історичні відомості про засоби подолання заїкання. Терапевтичні засоби. Хірургічний метод. Психотерапевтичний вплив. Завдання та форми лікувально-оздоровчої роботи: лікувальні обставини; режим дня і раціонального харчування; загартувальні процедури; лікувальна фізкультура й ритміка; медикаментозне лікування; психотерапія. Завдання та форми корекційно-виховної (логопедичної) роботи: завдання виховання навичок вільного, правильного мовлення; повільний темп загальних рухів дитини; мовленнєве дихання; завдання виховання гармонійно розвинутої особистості; форми логопедичної роботи; логопедичні заняття; організація самостійної роботи дитини; використання в

логопедичній роботі допомоги різних спеціалістів; консультативно-методична робота з батьками і педагогами дитини.

Тема 52. Системи комплексних реабілітаційних психолого-педагогічних впливів при заїканні дітей.

Система мовленнєвих вправ, що ускладнюються залежно від ступеня самостійності мовлення дітей із заїканням (Н. Власова, О. Рау). Модернізація і одночасне використання різних прийомів логопедичної роботи з дітьми із заїканням: підготовчі вправи на техніку мовлення: дихальні, голосові, артикуляційні. Мовленнєві вправи з корекції заїкання з поступовим ускладненням компонентів мовлення (В. Селіверстов). Основні завдання системи корекційного впливу: розвиток загальної, дрібної і артикуляційної моторики, фонаційного дихання, інтонаційної сторони мовлення, розвиток і уточнення словника та граматичних конструкцій, розвиток діалогічного мовлення (Л. Кропівіна).

Система корекційної роботи в процесі ручної діяльності при переході від ситуативного мовлення до контекстного (Н. Чевельова). Система послідовних мовленнєвих вправ, що ускладнюються, в процесі проходження різних розділів програми (С. Миронова). Система розвитку мовленнєвої активності та основних компонентів мовлення у процесі роботи над темпом і плавністю при тісному взаємозв'язку мовленнєвого матеріалу зі змістом програми з рідної мови (А. Ястребова).

Змістовий модуль 27. Системи комплексних реабілітаційних психолого-педагогічних впливів при заїканні підлітків та дорослих.

Тема 53. Комплексні системи реабілітації заїкуватих підлітків та дорослих.

Система усунення заїкання в умовах медичного стаціонару – спеціальний початковий і заключний інструктаж, максимальне обмеження мовлення (до 14 днів), активна перебудова мовленнєвих навичок, випускна конференція (Методика С. Ляпідевського). Комплексна система лікування заїкання – перебудова патологічних мовленнєвих навичок і порушень стосунків особистості, медикаментозне лікування, раціональна психотерапія, диспансеризація і санаторно-курортне лікування (В. Шкловський). Система реабілітації, що передбачає тісну взаємодію трьох основних напрямів: психотерапевтичного, логопедичного, психологічного та проводиться на фоні загальнооздоровчого лікування за допомогою лікарських препаратів, лікувальної фізкультури, фізіотерапії (М. Буянов, Г. Драпкін, Є. Богданова, Н. Жихарева). Особливості логопедичного та психологічного напрямку корекції заїкання.

Тема 54. Методики корекції заїкання у дорослих осіб.

Методика корекції заїкання з використанням активної логопсихотерапії при відновленні мовлення дорослих заїкуватих (Ю. Некрасова). Корекційна робота в руслі методики Л. Арутюнян: логопедична робота, спрямована на усунення мовленнєвих судом; психотерапія, спрямована на редукцію почуття тривоги у зв'язку з актом мовлення; психологічна робота, спрямована на усвідомлення свого стану та впевненості у реальній можливості одужання. Послідовне ускладнення мовленнєвих завдань при інтенсивному використанні дихальних, голосових, артикуляційних вправ і сугестивних форм психотерапії (імперативне переконання в стані бадьорості, аутотренінг, самопереконання, гіпноз) (І. Абелева, Л. Голубева, А. Євгенова, Н. Сініцина, М. Смирнова). Подолання заїкання з врахуванням нозологічної характеристики різних хворих, медикаментозного, психотерапевтичного, логопедичного та логоритмічного впливу (Н. Асатіани, В. Козаков, Л. Беякова).

Змістовий модуль 28. Корекційні техніки з подолання заїкання.

Тема 55. Логопедичні техніки формування плавного мовлення у дітей, підлітків та дорослих із заїканням.

Використання ігрової діяльності в корекції заїкування. Усунення заїкання у дошкільників у грі за методикою І. Вигодської, Є. Пеллінгер, Л. Успенської. Система корекційних ігор за Г. Волковою. Виправлення заїкання у дітей 3 – 7 років шляхом використання спеціальних ігор за методикою В. Рождественської та А. Павлової.

Гальмування патологічних мовленнєво-рухових стереотипів. Регуляція емоційного стану. Розвиток координації та ритмізації рухів. Формування мовленнєвого дихання. Формування навичок раціональної голосоподачі та голосоведіння. Розвиток просодичної сторони мовлення. Розвиток планувальної функції мовлення. Інструментальні методи впливу. Виховання особистості осіб із заїканням. Метод ступеневої підключення прийомів в лікуванні дорослих заїкуватих і школярів.

Тема 56. Мультимедійні та медикаментозні комплекси, що спрямовані на подолання заїкання.

Інструментальні методи впливу. Технічні засоби навчання в логопедичній роботі з особами із заїканням. Спосіб відновлення мовлення при заїканні на основі принципу референтної біоадаптації. Пристрій для коригування мовлення при заїканні. Пристрої для корекції заїкання: «Легка мова», VoiceAmp, 601StutterStop, SmallTalk, «Монолог».

Комп'ютерні програми для корекції заїкання: Програмний комплекс «Живий звук». Корекція заїкання лікувальною програмою BreathMaker. Використання комп'ютерної програми «Демосфен» для усунення заїкання. Комп'ютерна технологія «Safet» або дихання проти заїкання. Використання в логопедичній роботі з корекції заїкання програми «Zaikanie.NET».

Методи традиційної та нетрадиційної медицини у системі подолання заїкання. Альтернативні фізіотерапевтичні методики подолання заїкання. Нетрадиційні методики подолання заїкання. Лікування заїкання відварами і настоями. Точковий масаж при заїканні.

Методи навчання:

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

1) за джерелом інформації:

- *словесні:* лекція із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій, семінари, пояснення, розповідь, бесіда;
- *наочні:* спостереження, ілюстрація, демонстрація;
- *практичні:* вправи.

2) за логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) за ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) за ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо), ретроспективний метод.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): курс складається з лекцій, практичних занять, самостійної та індивідуальної роботи. Заняття проводяться у формі бліц-опитувань, практичних вправ, висловлювання власної точки зору заохочується; нетерпимість до академічного плагіату.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: технічне (ноутбук, проектор); програмне (Moodle, репозитарій); наочність (презентації), логопедичні зонди, дидактичний матеріал.

Система оцінювання та вимоги: контроль за навчальною діяльністю здобувачів передбачає проводитися за допомогою усного опитування, виконання тестових та практичних завдань, самостійної й індивідуальної робіт та підсумкового контролю.

Шкала нарахування рейтингових балів

№ п/п	Види робіт	Кількість балів
1	Рейтингове оцінювання курсу аудиторних занять та самостійної роботи:	
1.1	Підготовка фіксованого виступу	1-5 балів
1.2	Участь у обговоренні питань плану аудиторних занять	1-5 балів
1.3	Використання додаткових літературних джерел, анотації статей	1-5 балів
1.4	Підготовка реферату	1-5 балів
1.5	Підготовка наукового повідомлення	1-5 балів
1.6	Самостійне опрацювання окремих питань	1-5 балів
1.7	Тестування	1-5 балів
1.8	Перевірка зошита (конспектів)	1-5 балів
2	Форми модульного контролю:	
2.1	Глибоке розкриття всіх питань	5 балів
2.2	Повна, коротка відповідь	4 бали
2.3	Коротка відповідь з кількома помилками	3 бали
2.4	Неповна відповідь	2 бали
2.5	Неповна відповідь зі значною кількістю недоліків	1 бал
2.6	Незадовільна відповідь	0 балів
2.7	Модульна контрольна робота	40 балів
3	Штрафні бали:	
3.1	За відсутність на аудиторних заняттях	мінус 2 бали
3.2	Неготовність до аудиторних занять	мінус 3 бали

Максимальна кількість балів, що нараховується за екзамен 50 балів.

Критеріями оцінювання є:

Бали	Критерії оцінювання
40 – 50	Відповіді, в яких навчальний матеріал відтворюється в повному обсязі, відповідь правильна, обґрунтована, логічна, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки. Спостерігається глибоке володіння матеріалом, здобувач висловлює власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал. Практичне завдання виконане правильно, як з використанням типового алгоритму, так і за самостійно розробленим алгоритмом.
15 – 39	Відповіді, в яких відтворюється значна частина навчального матеріалу. Здобувач виявляє знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, певною мірою може аналізувати матеріал, порівнювати та робити висновки. Питання висвітлює повно, висвітлення їх завершене висновками, виявлене вміння аналізувати факти й події, а також виконувати навчальні завдання. У відповідях допущені несуттєві помилки, в усних відповідях – неточності, деякі незначні помилки, має місце недостатня аргументованість при викладенні матеріалу, нечітко виражене ставлення слухача до фактів.
1 – 14	Відповіді, в яких відтворюються основні положення навчального матеріалу на рівні запам'ятовування без достатнього розуміння; здобувач у цілому оволодів суттю питань з даної теми, виявляє знання матеріалу, навчальної літератури, намагається аналізувати факти й події, робити висновки. Але дає неповні відповіді на запитання, припускається грубих помилок при висвітленні теоретичного матеріалу. У практичних завданнях припущені несуттєві помилки.

Загальна кількість балів за вивчений курс обчислюється таким чином: підраховується кількість балів, набраних під час поточного контролю за всіма заліковими модулями та ділиться на загальну кількість кредитів (визначається

середній арифметичний бал). Потім до отриманого показника додаються бали, набрані під час контрольної роботи.

Поточний контроль										Усього	Екзаме н	Разом
ЗК №1		ЗК № 2		ЗК № 3		ЗК № 4		ЗК № 5				
ЗМ 1	ЗМ 2	ЗМ 3	ЗМ4	ЗМ 5	ЗМ 6	ЗМ 7	ЗМ8	ЗМ 7	ЗМ8	250/5 =50	50	100
25	25	25	25	25	25	25	25	25	25			

ЗМ1, ЗМ2 ... – змістові модулі.

ЗМ №1+ЗМ № 2 = ЗК 1

Оцінювання знань здійснюється за такою шкалою підсумкового контролю: позитивні оцінки — «відмінно», «добре», «задовільно», негативна оцінка — «незадовільно». Оцінки за шкалою виставляються на підставі накопичуваної бальної шкали. Мінімальний бал для отримання позитивної оцінки – 50. Максимальний бал – 100. Крок шкали – 1.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	
90-100	A
78-89	B
65-77	C
58-64	D
50-57	E
35-49	FX
1-34	F

Список рекомендованих джерел

Базова

1. Дегтяренко Т. М. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами: навчальний посібник для ВНЗ. Суми: Університетська книга, 2018. 302 с.

2. Линдіна Є. Ю., Ревуцька О. В. Технології логопедичного обстеження. Бердянськ: БДПУ, 2021. 245 с.
3. Логопедія: підручник / за ред. М. К. Шеремет. К.: Видавничій Дім «Слово», 2018. 856 с.
4. Марченко, І.С. Спеціальна методика розвитку мовлення (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників): навчальний посібник.3-е видання. К.: Слово, 2015. 312 с.
5. Н. В. Чередніченко, В. В. Гайдеєнко, О. А. Бурдейна, Н. Ю. Алексеева, О. А. Мележик. Формування та корекція складової структури слова у дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку: навчально-методичний посібник. Київ, 2019. 130 с.
6. Пасічник Н. А. Логопедичні вправи та завдання. К.: Ред. загальнопедагог. газет, 2014. 128 с.
7. Рібцун, Ю.В. Учні початкових класів із тяжкими порушеннями мовлення: навчання та розвиток : навчально-методичний посібник. Львів : Світ, 2020. 264 с.
8. Ревуцька О. В. Вибрані питання логопедії: навчальний посібник. Бердянськ : ФОП Ткачук О.В, 2014. 288 с.
9. Савченко М. А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей. Тернопіль : Навч. книга Богдан, 2011. 160 с.
10. Соботович Є. Ф. Вибрані праці з логопедії / упор. В. В. Тищенко, Є. Ю. Линдіна К.: Вид. дім Дмитра Бураго, 2015. 308 с.
11. Українська спеціальна педагогіка в персоналіях: навч.посібник / за заг. ред. В. І. Бондаря, В. М. Синьова. Запоріжжя : Вид-во Хортицької національної академії, 2021. 428 с.
12. Хрестоматія з логопедії / авт. кол.: М. Шеремет та ін. Київ: Книга-плюс, 2019. 496 с.
13. Чередніченко Н. В. Порушення письма у молодших школярів : діагностика та корекція : навчально-методичний посібник. К. : ДІА, 2018. 248 с.
14. Шеремет М. К., О. В. Ревуцька. Логопедія: корекційна робота при дислалії. Київ, 2009. 224 с.

Допоміжна

1. Малярчук А. Я. Виправлення вад мовлення : звуки К, Г. Харків: навчальний посібник. Київ: Літера ЛТД, 2019. 64 с.\
2. Пасічник Н. А. Логопедичні вправи та завдання. К.: Ред. загальнопедагог. газет, 2014. 128 с.
3. Савченко М. А. Методика виправлення порушень вимови фонем у дітей. Тернопіль : Навч. книга Богдан, 2011. 160 с.
4. Шевченко О. Розвиток логопедичної допомоги в Україні. Дефектологія. 2003. №2. С. 49-53.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека БДПУ <http://edu.bdpu.org>
2. Сайт БДПУ <http://bdpu.org>
3. Електронна навчальна платформа Moodle БДПУ
<https://edu.bdpu.org/course/view.php?id=866>